

Tekst: Ronny Arnesen

Dragehullenes hemmelighet

Foto: Olav Olsén

Forsiktig lar jeg meg synke ned gjennom hullet i plankehaugen, vel vitende om at de grove plankene ikke bør forskyve seg noe særlig... Tanken stresser meg, men jeg tar meg sammen og fortsetter. Den trange passasjen går i en bue gjennom haugen og jeg følger på. Med ett er jeg ute i fritt vann igjen, jeg er gjennom, jeg er under haugen! Jeg kan ikke noe for det, men stressnivået er høyt. Sakte synker jeg videre inn i en ukjent og spennende del av middelalderen - midt i Oslo by.

Foto: Liz Palm

Det gamle sagnet om Dragehullene forteller at kirken, Gamle Aker kirke, hvilte på fire stolper av gull og at det nedenfor stolpene var en liten sjø hvor gullender svømte rundt. Skatten ble vokter av en drage som var så fæl at den ble sammenliknet med fanden selv. Man kunne lukte svovel over hele byen hver gang den fløy mellom hulene sine.

Allerede fra slutten av 1100-tallet finnes det skrifter som omhandler "store rikdommer av sølv" som fantes i nærheten av Oslo. Mye tyder på at det er "Dragehullene" ved Gamle Aker kirke som er beskrevet og at man ut fra skriften kan anta med stor sannsynlighet at gruvene var i drift fra midten av 1100-tallet. Det finnes lite notater fra driften frem til begynnelsen av 1500-tallet. Beskrivelser fra gruvene bekrefter at de var i drift også på midten av 1500-tallet.

Det første dykket

Må innrømme at jeg ikke har så store forventninger til dykket, men den herlige dragingen mellom positive og negative følelser i kroppen er der. Jeg legger meg på magen og åler meg

over jordhaugen som ligger rundt vannspeilet. På forhånd har jeg studert den rektangulære åpningen i bunnen av "dammen" og bestemt meg for å se hva hullet skjuler.

Jeg fester lina og glir sakte bort mot åpningen. Rett før sikten forsvinner fullstendig, får jeg et glimt av et stort rom under åpningen. Jeg bestemmer meg for å gå ned gjennom åpningen som tydeligvis er en del av en slags plattform, et lokk over det som skjuler seg nede i mørket under meg.

Rolig synker jeg gjennom med beina først, før jeg ser meg rundt og prøver å danne meg et bilde av rommet. Grumset virvler rundt meg og jeg ser ingenting! Med ett skimter jeg en steinvegg. Jeg sparker i fra og siger sakte mot veggen. Litt til og jeg ser plutselig åpningen på en relativt stor gruvegang som går 45 grader nedover med retning under gutta på

Under: Nedover gruvegangene står stiger. Treverket er hardt og stigene står slik de har gjort i ca. 500 år! Foto: Stein Johnsen

▷

Gruvedykking midt i Oslo!

Foto: Henning Pavels

▽ overflaten, altså 180 grader fra den retningen jeg kom fra.

Foran meg ser jeg flere tømmerstokker som stempler opp gruva, og nedover gangen ligger det stiger. Stigene er helt intakte og jeg tar tak for å kjenne om de er råtnete under et fint ytre. Utrolig - de er som laget i går! Treverket er hardt og stigene ligger slik de har ligget i minimum 400 år!

Sjakten fortsetter

Lysstrålen fra lykta mi følger stigene nedover og lenger nede skimter jeg enden. Pulsene øker. Dybdemålerne viser at jeg passerer 6 meters dyp idet jeg ser en ny åpning. Under meg dukker en ny plattform opp. Jeg lyser ned i åpningen og ser 10 meter, hvis ikke 15 meter nedover. Sjakten fortsetter under denne åpningen og herfra går den rett ned. Stigene står pent plassert etter hverandre nedover sjakten. Mens jeg ligger slik kan jeg ikke annet enn å tenke på de menneskene som jobbet her nede for et sted mellom 400 og 900 år siden. Utrolig!!

Jeg fester oppmerkingstauet og kaster et blikk på dybdemålerne. Dybden er 10 meter og dykket har vart i 7 minutter.

Oppstigningen går helt greit og etter 8 minutter bryter jeg overflaten. Spente blikk møter meg. Jeg har vært på besøk i et museum som ikke har vært åpent de siste 400 årene. Jeg er det første mennesket som har sett disse stigene og sjaktene folk jobbet og slet seg i hjel i en gang i middelalderen. Jeg føler meg privilegert...

Prøvedrift

I 1579 innrapporterte den tyske bergmannen Hans Girbirck til kongen at

han ved Aker kirke hadde støtt på gamle forlatte gruver. De prøvene som ble tatt viste seg relativt rike, og arbeidet i gruvene startet opp igjen på ny. Gruvesystemet ble tømt for vann og fortømt på ny, noe som indikerer på at det må ha vært tidlig drift i systemet. Sjaktene skal ha vært tømt for vann til et dyp av 20 lakter, dvs 40 meter. Det tilsvarer ca 15 meter under gatenivå. Videre gjenstod en gang som fortsatt var vannfylt. Den strakte seg visstnok 6 meter og må ha ført ned til en dybde under Oslofjordens nivå.

Sagn og mystikk

I 1581 ble gruvene lagt ned. Senere hører vi aldri om at det har vært drevet etter edelt malm under Gamle Aker kirke.

Tiden går og gruvene blir forbundet med mystikk. Skatten ble jo voktet av en drage og det skulle både mot og dristighet til for å nærme seg gruvene. Sannsynligvis skjedde det flere hendelser opp gjennom årene som "bekreftet" sagnet. Folk forsvant i nærheten av gruvene. Det var så som så med inngjerding og sperringer, noe som sikkert førte til en del fallulykker. Det var selvfølgelig dragen som hadde tatt den dumdristige.

Gruvene "dukker" opp igjen

Tidligere inspektør ved "gaterenholdet" i Oslo, O. Chr. Bjørnstad, fortalte at de under sprengingsarbeid i 1908 eller 1910, kom inn på gamle drifter med rester etter stemplings-tømmer på opptil 40 cm tykkelse. Det var sannsynligvis rester etter Girbirck's fortømring fra midten av

Over: Et sedimentlag ødelegger raskt sikten. Foto: Henning Pavels

1500-tallet. Flere av gangene viste seg å ikke være høyere enn at 10 -12 års gamle barn så vidt kunne stå oppreist inne i dem.

I 1992 ble det gjennomført en arkeologisk undersøkelse forvaltningsmessig administrert av Byantikvaren i Oslo. Målsetningen for den registrering var å få kartlagt karakterer og omfang av gruveanlegget for å få avgrenset dette i forhold til det regulerte området.

Prosjektet blir til

På slutten av 90-tallet begynte Tore Lien å undersøke Akersberget gruver nøye. Han jobbet systematisk og arbeidet endte med en tillatelse fra by-

Under: Åpningen i plattformen på 10 meters dyp. Foto: Stein Johnsen

Høyre: Kontrast. Mens vi dykker i sølgruvene under gamle Aker kirke stresser travle bymennesker forbi på Maridalsveien noen meter unna. Foto: Liz Palm

Nede t.h.: Ca. 500 år gamle trestiger viser vei ned i gruveen. Foto: Stein Johnsen

antikvaren der vi fikk lov til å gjennomføre et dykk. Tore ordnet også med en tillatelse fra Oslo Energi, som er grunneier. Med alt av tillatelser og en mengde kontakter i fagmiljøet i "sekken", diskuterte vi hvor mange vi måtte være og hvem vi ville ha med på dette spennende prosjektet. Valget falt på Stein Johnsen, en erfaren teknisk dykker med mye grotteerfaring. Tirsdag 13. juni 2000 gjennomførte vi vårt første dykk i gruvesystemet. Resultatet førte til utvidet dykketillatelse ut året, med avtale om et møte før jul. Observasjonene vi gjorde nede i gruvegangen og potensiale i gruvesystemet var så spennende at vi skjønte at det måtte være interessant for TV2. Vi la frem planene for en film og fortalte det vi visste om gruvesystemet, og ganske riktig, filmplanene tok snart form.

På senhøsten hadde vi et møte med Byantikvaren, Riksantikvaren, fagfolk fra Bergverksmuseet i Kongsberg og Universitetets kulturhistoriske museer. Vi la frem foto og filmdokumentasjon, i tillegg til en kartlegging av den utforskede delen av gruvesystemet. Møtet var meget vellykket, og vi følte at vårt arbeid ble verdsatt og at vi fikk stor tillit til videre utforskning av gruvesystemet.

Framdrift

I løpet av det første året nådde vi 21 meters dyp. En ort på 18 meters dyp ble utforsket, men vi fant ikke spor av redskap. Så langt hadde vi kartlagt alt vi hadde utforsket og tatt mye foto og filmdokumentasjon.

Vinteren ble lang og tankene fikk fart i vintermørket. Hvor langt ville vi klare å komme? Ville vi finne spor etter redskap, i så fall ville det være en internasjonal sensasjon. Hvor gammelt var egentlig dette gruvesystemet? Ville vi klare å tidfeste det på noen måte? Spørsmålene avløste hverandre og det var med stor spen-

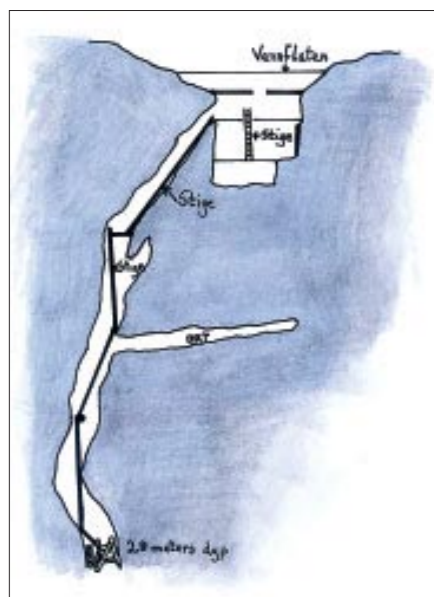
ning Stein gikk i vannet våren 2001, for å utforske videre nedover sjakten. Under ham lå det en stor haug med materialer som sperret veien. Selv hadde jeg prøvd å komme gjennom, uten å lykkes. Ville han klare det?

På 27 meters dyp

Vi lar Stein fortelle selv; - På 22 meters dyp lyser jeg ned under meg. Jeg ser materialhaugen Ronny beskrev fra sitt dykk og aner en mulig åpning mellom de grove plankene. Jeg begynner å åle meg nedover, med beina først. Med litt plundring går det etter hvert greit. Med ett blir det større plass og jeg er gjennom det trangeste punktet. Ganske raskt er jeg nede ved endeloddet på oppmerkings-tauet som fører opp til år 2001 og de andre guttene. Jeg skimter dybdemåleren gjennom alt grumset. Dybden er 25 meter og jeg henger meg i loddet for å kjenne etter om beina mine treffer noe. Beina mine er nede på 27 meters dyp, og jeg kjenner ingen tegn til enden av sjakten.

Mange tanker surrer rundt i hodet mitt akkurat nå. Hvor stabil er denne materialhaugen som ligger over hodet på meg? Og veien ut...? Er den like grei å finne som når jeg presset meg ned hit?

På tide å starte oppstigningen. Jeg fyller luft i drakta og begynner å stige. Raskt merker jeg at plassen er utrolig trang. Etter 1 meter kommer jeg ikke lenger. "Slapp av, kom du ned kommer du opp", tenker jeg mens jeg registrerer at pulsen øker.

Øverst: Over graven ligger gamle Aker Kirke. Foto: Hans Petter Haraldsen

Over: Under plattform 1 møter dykkerne den første av mange stiger som forsvinner ned i dypet. Foto: Stein Johnsen

Høyre: På 18 meters dyp går det inn en ort. Foto: Ronny Arnesen

Sikten er null og jeg famler meg frem i blinde. Får litt negative tanker om at dette kan gå galt og må ta meg sammen. Kan en planke ha forskjøvet seg?

Plutselig merker jeg at omgivelsene blir litt romsligere, og jeg glir sakte gjennom materialhaugen.

Snart er jeg på vei opp og ser en stor ort gå innover. Litt over meg ser jeg en liten trekonstruksjon, et slags gulv eller en plattform. "Det er nok plattformen Tore filmet", tenker jeg mens jeg svømmer inn på oversiden av den. Jeg vipper tilside en planke og det er da mulig å svømme inn også her. Oppmerkingslina jeg har med meg blir festet, og jeg svømmer inn etter å ha sjekket at jeg har luftmarginene på min side. På bunnen kan jeg se en del rustfarge, noe som

tyder på at det kan ha ligget gjenstander som inneholdt jern her.

Med ett stopper den spennende turen innover. En fjellvegg dukker opp og jeg bestemmer meg for å "snelle" meg tilbake. Ved neste dykk legger vi nok ut en permanent line som skal brukes til kartlegging.

Jeg bryter vannspeilet etter et meget krevende og spennende besøk i det gamle gruvesystemet under Gamle Aker kirke.

Hva nå?

Så fulgte nye 6 måneder med spennende dykking. Vi merket at vi nærmet oss et slags ytterpunkt. Dybden begynte å kreve sitt i den trange sjakta. Filmingen krevde også mye. Tore var den som tok seg av den delen, mens Stein og jeg la ned arbeid

Stein Johnsen gjør seg klar til et dykk inn i middelalderen. Foto Ketil Tærnum

med kartlegging. Sakte men sikkert nærmet vi oss slutten på prosjektet. Vi hadde nådd 28 meters dyp i sjakta, der møtte en ny stor materialhaug oss. Vi hadde utforsket, filmet, fotografert og kartlagt hele den delen av gruvesystemet vi hadde vært i. Selve dykkingen var svært krevende og alle følte at det var på tide å gi seg.

Ettertanke

Hva var det som var så fascinerende med å dykke i Akersberget? Vi har lyst til å nevne noen punkter. Det å kunne være med på å avdekke historien, få en del mer håndfaste svar enn det som tidligere fantes, er utro-

lig morsomt. Tore var nede og tok treprøver som senere ble sendt til Trondheim for C-14 datering. Resultatet viste seg å være meget interessant; treverket var fra år 1516. Videre fantes det knapt nok skikkelig fotomateriale av så gamle gruvekonstruksjoner og stiger, bevart så bra som i dette gruvesystemet. Det å kunne sveve vektløs nedover en stige du tydelig ser er hugget for hånd, gir virkelig tankene noe å jobbe med. Hvordan så denne personen som lagde stigen egentlig ut? Hva spiste han eller hun? Hvor gammel var han/hun eller hvor gammel ble vedkommende? Hvor bodde denne personen? Hvordan var han/hun kledd? Var det en fange eller var det et lite barn? Mistet vedkommende livet i disse gruvene? Det å ta seg tid til å la tankene vandre tilbake i historien, er i seg selv verdt alt arbeidet. Og følelsene blir ikke mindre påvirket da vi stikker hodet opp i dagslyset igjen. I det fjerne høres sirener. En brannbil kommer nærmere og suser til slutt forbi. Bussen stopper på holdeplassen rett utenfor dykkestedet og folk stresser av gårde. Det suser i brem-

sene idet sjåføren løsner håndbrekket og kjører videre. Rett over oss ligger kirkegården til Gamle Aker kirke. Der er det flere svært gamle gravplasser. Det er ikke gitt alle å oppleve en slik herlig blanding av tidsepoker, mennesker, livet og døden. Kontrastene er kanskje det vi vil huske best fra våre dykk i Dragehullene. □

Disse vil vi takke for godt samarbeid og god hjelp:

Leidulf Mydland - Byantikvaren i Oslo, Bjørn Ivar Berg - Norsk Bergverksmuseum, Kongsberg, Viken Energinett, Fenris film og fjernsyn a/s, Henning Pavels (foto), Johannes A. Dons (Geolog), Odd Nilsen (Geolog), Rune Groven (stipendiat inst. skogfag NLH)

En takk går også til alle de som var med en eller flere turer og hjalp til med bæring og rigging.

Tekniske data:

Totalt antall dykk utført: 34 stk
Maksimal dybde: 28 meter
Samlet dykketid: 595 minutter
Antall meter oppmålt tau inn i gruva: 49 meter
Flaskestørrelse: 7 liter/200bar og 6 liter/200bar
Pustegass: Trimix: 25% Oksygen, 25% Helium, 50% Nitrogen og Luft
Draktgass: Trimix: 25% Oksygen, 25% Helium, 50% Nitrogen og Luft
Det er utført dekompresjonsdykk.

Begrepsforklaring:

Ort: Horisontal gang som ender i fjell
Sjakt: Vertikal gang